

УДК 342.56:321.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.92.1.12>

МІСЦЕ СУДОВОЇ ВЛАДИ В СИСТЕМІ СТРИМУВАНЬ І ПРОТИВАГ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ

Кіска Т.М.,

*аспірант кафедри теорії та історії держави і права
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»*

ORCID: 0009-0003-0114-0830

Кіска Т.М. Місце судової влади в системі стримувань і противаг: теоретико-правові засади.

У статті здійснено аналіз системи стримувань і противаг як фундаментального принципу організації державної влади та визначено місце і роль судової влади в механізмі забезпечення балансу між гілками влади. Обґрунтовано, що система стримувань і противаг є невід'ємним елементом концепції поділу державної влади та становить сукупність законодавчо закріплених повноважень, засобів, форм, методів і процедур, головним завданням яких є недопущення домінування однієї гілки влади над іншою та досягнення динамічної рівноваги між ними.

Досліджено окремі історико-правові передумови становлення системи стримувань і противаг та її еволюцію від елементарних форм обмеження влади у давніх цивілізаціях до сучасних конституційних механізмів. Встановлено, що механізм стримувань і противаг не є штучною теоретичною конструкцією, а становить органічне продовження соціальної сутності людини та її прагнення до справедливості у владних відносинах.

Визначено особливе місце судової влади в механізмі стримувань і противаг. Аргументовано, що судова влада виступає своєрідним гарантом рівноваги між законодавчою та виконавчою гілками влади, забезпечуючи безперервне функціонування всього державного механізму на засадах верховенства права. Проаналізовано специфічні риси судової влади, що відрізняють її від інших гілок, зокрема організаційну відокремленість, функції конституційного нагляду та судового контролю за законністю діяльності інших гілок державної влади.

Обґрунтовано, що незалежність та самостійність судової влади є фундаментальними передумовами ефективної реалізації нею стримуючої функції. Визначено гарантії такої незалежності, серед яких загальнообов'язковий характер судових рішень, юридична відповідальність за їх невиконання та неухильне дотримання законодавчих вимог щодо судових інституцій і процедур.

Акцентовано увагу на актуальності досліджуваної проблематики в умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні, зумовлених євроінтеграційними прагненнями держави та необхідністю вдосконалення механізмів взаємодії між гілками влади. Наголошено, що будь-яка форма такої взаємодії має здійснюватися з обов'язковим дотриманням принципу незалежності судів та суддів, що є запорукою справедливості та безсторонності правосуддя, забезпечує належний рівень суспільної довіри до судової системи та сприяє утвердженню України як демократичної правової держави.

Ключові слова: система стримувань і противаг, судова влада, поділ влади, незалежність суду, конституційний контроль.

Kiska T.M. The place of the judiciary in the system of checks and balances: theoretical and legal foundations.

The article analyzes the system of checks and balances as a fundamental principle of the organization of state power and determines the place and role of the judiciary in the mechanism of ensuring the balance between the branches of power. It is substantiated that the system of checks and balances is an integral element of the concept of the separation of state power and constitutes a set of legislatively enshrined powers, means, forms, methods and procedures, the main task of which is to prevent the dominance of one branch of power over another and achieve a dynamic balance between them.

Some historical and legal prerequisites for the formation of the system of checks and balances and its evolution from elementary forms of limiting power in ancient civilizations to modern constitutional mechanisms are investigated. It is established that the mechanism of checks and balances is not an artificial theoretical construct, but is an organic continuation of the social essence of man and his desire for justice in power relations.

The special place of the judiciary in the mechanism of checks and balances is determined. It is argued that the judiciary acts as a kind of guarantor of balance between the legislative and executive branches of power, ensuring the continuous functioning of the entire state mechanism on the basis of the rule of law. The specific features of the judiciary that distinguish it from other branches are analyzed, in particular organizational separation, the functions of constitutional supervision and judicial control over the legality of the activities of other branches of state power.

It is substantiated that the independence and autonomy of the judiciary are fundamental prerequisites for its effective implementation of the deterrent function. Guarantees of such independence are determined, including the generally binding nature of judicial decisions, legal liability for their non-execution, and strict compliance with legislative requirements for judicial institutions and procedures.

The attention is focused on the relevance of the researched issues in the conditions of modern transformation processes in Ukraine, caused by the European integration aspirations of the state and the need to improve the mechanisms of interaction between the branches of power. It is emphasized that any form of such interaction must be carried out with mandatory observance of the principle of independence of courts and judges, which is a guarantee of fairness and impartiality of justice, ensures the proper level of public trust in the judicial system and contributes to the establishment of Ukraine as a democratic legal state.

Key words: system of checks and balances, judiciary, separation of powers, independence of the court, constitutional control.

Постановка проблеми. Дослідження форм та джерел права має надзвичайно важливе теоретичне та практичне значення, оскільки вони не лише надають зовнішнього вираження сутності й змісту права, а й визначають численні аспекти функціонування правової системи. Формування правової держави та розвиток громадянського суспільства безпосередньо залежать від здатності забезпечити належне правове регулювання суспільних відносин та захист законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Діяльність незалежної судової влади відіграє ключову роль у забезпеченні принципу верховенства права, а судові органи дедалі частіше розглядаються як балансувальний елемент, що виконує стабілізуючу функцію стосовно законодавчої та виконавчої гілок влади.

Характерною ознакою сучасного етапу державотворення в Україні є протиріччя між гілками державної влади, передусім у системі взаємовідносин Президента, парламенту та уряду. Така динаміка політичних процесів після ухвалення Конституції об'єктивно вимагає відповідного реагування та вдосконалення механізму стримувань і противаг. Актуальність цієї проблематики посилюється політичною незавершеністю та недостатнім рівнем розвитку демократичних інститутів в Україні, відсутністю чіткого взаємозв'язку між інтересами громадян, нації та держави, а також обмеженим впливом інституцій громадянського суспільства на органи публічної влади. У цьому контексті особливого значення набуває дослідження ролі судової влади як гаранта рівноваги в системі поділу влади.

Мета дослідження полягає у здійсненні аналізу окремих аспектів системи стримувань і противаг як фундаментального принципу організації державної влади та визначенні місця і ролі судової влади в механізмі забезпечення балансу між гілками влади в умовах сучасного конституційного розвитку України.

Стан опрацювання проблематики. Питання системи стримувань і противаг та ролі судової влади в механізмі поділу державної влади привертає значну увагу як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників у галузі конституційного права, теорії держави і права та державного управління.

Теоретико-методологічні засади концепції поділу влади та системи стримувань і противаг розроблялися у працях класиків політико-правової думки, зокрема А. Шлезінгера, який обґрунтував алгоритм функціонування принципу поділу влад, спрямований на уникнення кризових проявів у діяльності державного механізму [3].

Питання доктринального оновлення Конституції України та перспектив конституційної реформи досліджував М. Онішук, обґрунтовуючи необхідність вдосконалення системи стримувань

і протизаг [6]. Комплексний аналіз системи стримувань і протизаг у сфері державно-управлінських відносин здійснено колективом авторів під редакцією В. Ребкала, М. Логунової та В. Шахова [7]. Д. Пеца розглянув систему стримувань і протизаг як суспільний феномен державно-правового розвитку, здійснивши історико-правовий аналіз її становлення [8]. І. ССало дослідив механізми стримувань і протизаг у політичних системах країн ЄС та в Україні [9], а В. Образцова проаналізувала специфіку цього механізму у публічно-управлінських відносинах з точки зору теорії «принципал – агент» [10].

Значний внесок у дослідження ролі судової влади в механізмі стримувань і протизаг належить В. Коцкулич, яка обґрунтувала доцільність відокремлення судової влади від інших гілок [11]. О. Лемак дослідив право на незалежний і безсторонній суд у контексті захисту прав людини й основоположних свобод [12]. Н. Малишкіна здійснила комплексний аналіз судової влади в системі стримувань та протизаг, визначивши гарантії її функціонування та особливості взаємодії з іншими гілками влади [13]. М. Куцин розглянув судову владу в системі поділу влади у контексті її самостійності [14]. Монографічне дослідження судової влади в системі поділу влади здійснила Ю. Ремескова, обґрунтувавши роль суду як гаранта рівноваги між гілками влади [17].

Виклад матеріалу дослідження. Дослідження форм (джерел) права має суттєве теоретичне та практичне значення, оскільки вони не лише надають зовнішнього вираження сутності й змісту права, а й визначають численні аспекти функціонування правової системи. Формування правової держави та розвиток громадянського суспільства безпосередньо залежать від здатності забезпечити належне правове регулювання майнових відносин та захист законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Сучасне правове регулювання цивільних відносин характеризується динамічним розвитком всіх галузей законодавства, застосуванням норм міжнародного права, а також поширенням механізмів саморегулювання.

Діяльність незалежної судової влади відіграє ключову роль у забезпеченні принципу верховенства права. Судові органи дедалі частіше розглядаються як балансуєчий елемент, що виконує стабілізуючу функцію стосовно законодавчої та виконавчої гілок влади. Саме тому, зростання значення судової системи на сучасному етапі державотворення актуалізує необхідність переосмислення комплексу питань, пов'язаних із здійсненням правосуддя [1, с. 27].

Дослідження судової практики як джерела права невід'ємно пов'язане з осмисленням ролі та місця судової влади у системі державного механізму. Адже саме суди, здійснюючи правосуддя, не лише застосовують норми права, а й формують правові позиції, які набувають значення для подальшого правозастосування. Відтак питання про юридичну природу судової практики та її вплив на розвиток правової системи безпосередньо корелює з проблематикою функціонування судової влади як самостійної гілки державної влади.

Таким чином, дослідження судової практики як джерела права закономірно підводить нас до більш широкої проблематики – визначення місця та ролі судової влади в системі державного управління. Адже характер і значення судової практики безпосередньо залежать від того, яке місце посідає судова влада в конституційній архітектурі держави, якими повноваженнями вона наділена та наскільки реально забезпечена її незалежність від інших гілок влади.

Водночас осмислення функціонального призначення судової влади неможливе без звернення до фундаментальних засад організації державної влади, центральне місце серед яких належить принципу її поділу. Саме цей принцип визначає конституційно-правові межі діяльності кожної з гілок влади, механізми їх взаємодії та взаємного контролю. Відтак для повноцінного розуміння ролі судової влади та значення судової практики у правовій системі необхідно дослідити теоретичні засади концепції розподілу влад, її генезу та сучасне розуміння.

У зв'язку з цим доцільно розглянути доктринальні підходи до розуміння принципу поділу державної влади, його історичну еволюцію та особливості конституційного закріплення в сучасних демократичних державах, що дозволить сформувати належне теоретичне підґрунтя для подальшого аналізу місця судової влади в механізмі стримувань і протизаг.

З теоретичної точки зору, відзначає Д. Белов, інституційний аналіз процесів «конституційного транзиту» має охоплювати щонайменше два ключові напрями дослідження. Перший стосується механізму становлення та формування інституційної системи держави, другий – змістовних характеристик, специфіки та результативності діяльності основних суб'єктів цієї системи у процесі суспільних перетворень в Україні. Зазначена проблематика є надзвичайно актуальною та потребує комплексного, системного дослідження із застосуванням синергетичного підходу та належного

методологічного інструментарію. Йдеться, власне, про формування такої інституційної конституційної системи, яка за своїм функціональним призначенням була б спроможна забезпечувати впорядковану в часовому та просторовому вимірах, узгоджену та цілеспрямовану діяльність усіх підсистем суспільства. У межах цієї системи має відбуватися коригування та стабілізація поведінки учасників трансформаційних процесів, а також відповідна адаптація їхнього світогляду до нових суспільно-політичних реалій [2, с. 301].

Західні вчені у сфері політології та права сформували теоретичну модель реалізації принципу поділу влади, спрямовану на запобігання кризовим явищам у функціонуванні державного механізму. Зокрема, А. Шлезінгер обґрунтовував, що забезпечення рівноваги та балансу між гілками влади досягається завдяки механізму стримувань і противаг, доповненому впливом органу конституційної юрисдикції, який здійснює конституційний контроль та офіційне тлумачення Основного Закону. Саме ця система, на думку вченого, забезпечує ефективне функціонування державного апарату, побудованого на засадах розподілу владних повноважень. При цьому єдина за своєю природою державна влада підлягає функціональному розмежуванню з метою досягнення оптимальної результативності діяльності державного механізму, який водночас має сприйматися як цілісна система [3, с. 9].

Характерною ознакою сучасного етапу державотворення, відзначає О.Прієшкіна, є протиріччя між гілками державної влади, передусім у системі взаємовідносин Президента, парламенту та уряду. Така динаміка політичних процесів після ухвалення Конституції об'єктивно вимагає відповідного реагування [4, с. 178]. У зв'язку з цим представники наукової спільноти та політичні діячі різних ідеологічних орієнтацій сформували консенсус щодо необхідності трансформації та оптимізації моделі організації державної влади. Ю. Шемшученко наголошує на безпосередньому взаємозв'язку проблем законодавчого регулювання з питаннями взаємодії владних інституцій, зазначаючи, що парламент має відігравати більш вагомий роль у суспільному житті, зокрема формувати склад уряду та нести спільну з центральними органами виконавчої влади відповідальність за процеси державних перетворень [5].

Удосконалення механізму стримувань і противаг набуває особливої актуальності та практичної значущості. М. Онішук обґрунтовує цю потребу незавершеністю політичних перетворень та недостатнім рівнем розвитку демократичних інститутів в Україні, відсутністю чіткого взаємозв'язку між інтересами громадян, нації та держави, з одного боку, і корпоративними цілями політичних партій – з іншого, а також обмеженим впливом інституцій громадянського суспільства на органи публічної влади [6].

Від моменту свого зародження державна влада та її функціональна реалізація стали потужним фактором забезпечення соціального порядку та поступального розвитку суспільства. В умовах традиційного (модерного) суспільства ефективна влада є безумовним носієм регулятивної функції, тоді як у постмодерному суспільстві вона відіграє визначальну роль у процесі вибору альтернативних політичних курсів та векторів суспільного розвитку. Здійснення державно-владної діяльності нерозривно пов'язане із соціальними умовами її функціонування, зокрема з необхідністю узгодження дій суб'єктів суспільного виробництва, а також забезпечення контролю за розподілом та використанням суспільних благ і цінностей [7, с. 4].

Здійснений Д.Пецою історико-правовий аналіз генезису системи стримувань і противаг дав підстави стверджувати, що: по-перше, людська спільнота із самого початку формування публічно-владних інституцій об'єктивно зумовлювала виникнення елементів обмеження влади. Це засвідчує, що механізм стримувань і противаг не є штучною теоретичною конструкцією, а становить органічне продовження соціальної сутності людини та її прагнення до справедливості у владних відносинах; по-друге, компоненти системи стримувань і противаг як сутнісна складова державного механізму є похідними від рівня суспільного розвитку на кожному історичному етапі. Еволюція від елементарних форм обмеження влади у давньосхідних цивілізаціях через демократичні механізми античності та станово-представницькі інституції Середньовіччя до сучасної системи конституційних стримувань свідчить про пряму залежність між рівнем демократизації суспільства та складністю механізмів балансування влади; по-третє, об'єктивною потребою суспільства є наявність механізмів публічної влади, які забезпечували б соціальну стабільність державного устрою. Елементи стримувань і противаг створюють умови для взаємного контролю органів влади та запобігання концентрації владних повноважень, а також уможливлюють демократичне коригування компетенцій владних інституцій. В умовах сучасних глобалізаційних процесів

ця система потребує постійного вдосконалення, зберігаючи свою роль гаранта демократичного розвитку та захисту прав людини [8, с. 96].

Принцип поділу влади, зазначає І. Сало, становить організаційно-правовий фундамент функціонування державної влади в сучасних демократичних країнах. Відповідно до цього принципу, державна влада структурується на основі розмежування законодавчої, виконавчої та судової гілок, кожна з яких є самостійною та незалежною. Водночас варто наголосити, що сучасні держави не лише забезпечують розмежування владних повноважень між гілками єдиної державної влади, а й приділяють суттєву увагу механізмам їх взаємодії. Ключовим інструментом практичної реалізації принципу поділу влади та забезпечення ефективної взаємодії між її гілками виступає система стримувань і противаг [9, с. 66].

Система стримувань і противаг є невід'ємною складовою концепції поділу державної влади як форми її організації. Сучасне розуміння принципу поділу влади та механізму стримувань і противаг визначає їх як базові елементи демократичного устрою та правової державності, що гарантують належний рівень політичних свобод і захист прав людини та громадянина. Рівень практичної реалізації цих принципів є індикатором зрілості демократичної держави та належить до ключових цінностей демократичного врядування [7, с. 8].

Становлення сучасного механізму стримувань і противаг зумовлене насамперед розширенням функцій держави у сфері регулювання суспільних процесів, ефективне здійснення яких неможливе без постійної взаємодії між гілками державної влади. За твердженням В.Образцової, запровадження принципу поділу державної влади, доповненого системою стримувань і противаг, спрямоване на формування такого інституційного механізму, який забезпечував би узгоджене функціонування всіх органів єдиної державної влади. Окремі дослідники, відзначає вчена, вказують на дуалістичний характер системи стримувань і противаг: з одного боку, вона сприяє співпраці та взаємній адаптації органів влади, з іншого – створює передумови для виникнення конфліктів, які зазвичай розв'язуються шляхом переговорів, досягнення домовленостей та пошуку компромісних рішень [10, с. 108].

Незалежність судової влади на думку В. Коцкулич, належить до визначальних ознак правової державності та сформованого громадянського суспільства. Правове значення судочинства виявляється у перетворенні народного суверенітету на особливу категорію із загальнонаціональним змістом. Місце судової гілки влади в механізмі стримувань і противаг розкривається через призму її законодавчо визначених функцій та способів їх практичної реалізації, першорядне місце серед яких посідають здійснення правосуддя та функція судового контролю [11, с. 390].

Автономність судової влади безпосередньо корелює з її незалежністю та самостійністю. Це, на думку О.Лемака, означає, що судові органи утворюють самодостатню систему установ, яка функціонує поза межами будь-яких інших державних структур. Проте таке відокремлення не означає ізолюваності судів від законодавчої та виконавчої влади. Їх взаємодія з іншими гілками державної влади здійснюється на підставі законодавчих норм, що забезпечують незалежність судової системи як організаційно самостійного інституту. Гарантіями незалежності суду також слугують загальнообов'язковий характер судових рішень та юридична відповідальність за їх невиконання [12, с. 78].

З позиції конституційного статусу судова влада характеризується специфічними рисами, що відрізняють її від інших гілок влади як за сутнісними, так і за функціональними параметрами. Зокрема, на відміну від законодавчої та виконавчої влади, судова влада не зосереджена в єдиному органі, а реалізується сукупністю судових установ різних рівнів – від місцевих до вищих (верховних), які функціонують як цілісна система органів правосуддя в Україні. Крім того, судова влада наділена функціями конституційного нагляду та судового контролю за дотриманням законності у діяльності інших гілок державної влади [13, с. 39]. Пори цьому, слушною є позиція М. Куцина, який зазначає, що визначальною ознакою влади загалом та судової влади зокрема є неухильна відповідність судових інституцій та судових процедур вимогам закону [14, с. 156]. Адже будь-яке порушення порядку визначення судді у справі або недотримання процесуальних норм під час її розгляду ставить під сумнів справедливість та безсторонність судового рішення, що негативно позначається на рівні суспільної довіри до судової гілки влади [13, с. 40].

Аналізуючи роль судової влади у її взаємовідносинах з іншими гілками та механізмами її впливу на них, варто підтримати й позицію Ю. Ремескової, яка наголошує на необхідності врахування функціонального розподілу основних напрямів державної діяльності між вищими органами

влади. Судова влада при цьому виконує роль своєрідного «балансира», що забезпечує рівновагу між гілками влади та безперерйне функціонування системи стримувань і противаг на засадах верховенства права. При цьому будь-яка форма взаємодії між гілками влади має здійснюватися з обов'язковим дотриманням принципу незалежності судів та суддів [17, с. 39].

Висновки. Проведене нами дослідження дає підстави констатувати, що система стримувань і противаг є невід'ємним елементом концепції поділу державної влади та фундаментальною засадою функціонування сучасної демократичної держави. Ця система являє собою сукупність законодавчо закріплених повноважень, засобів, форм, методів та процедур, головним завданням яких є забезпечення реалізації принципу розподілу єдиної державної влади, недопущення домінування однієї гілки влади над іншою та досягнення динамічної рівноваги між ними. При цьому, становлення сучасного механізму стримувань і противаг зумовлене розширенням функцій держави у сфері регулювання суспільних процесів, ефективне здійснення яких неможливе без постійної взаємодії та взаємного контролю між гілками державної влади.

Судова влада посідає особливе місце в механізмі стримувань і противаг, виступаючи своєрідним гарантом рівноваги між законодавчою та виконавчою гілками влади. На відміну від інших гілок, судова влада не зосереджена в єдиному органі, а реалізується системою судових установ різних рівнів, які функціонують як цілісний організаційно відокремлений інститут. Ключовими функціями судової влади в системі стримувань і противаг є здійснення правосуддя, конституційний нагляд та судовий контроль за законністю діяльності інших гілок державної влади, що забезпечує безперервне функціонування всього державного механізму на засадах верховенства права.

Власне незалежність та самостійність судової влади є фундаментальними передумовами ефективної реалізації нею стримуючої функції у системі поділу влади. Гарантіями такої незалежності виступають організаційна відокремленість судів від інших державних структур, загальнообов'язковий характер судових рішень, юридична відповідальність за їх невиконання, а також неухильне дотримання законодавчих вимог щодо судових інституцій та процедур. Будь-яка взаємодія судової влади з іншими гілками має здійснюватися з обов'язковим дотриманням принципу незалежності судів та суддів, що є запорукою справедливості та безсторонності правосуддя і забезпечує належний рівень суспільної довіри до судової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зміївська С.С. Судова практика як джерело формування й розвитку права. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Вип. 14. Т. 1. С. 27–28. URL: https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc14/part_1/10.pdf
2. Белов Д.М. Парадигма українського конституціоналізму : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Харків, 2012. 496 с.
3. Schlesinger, A. The imperial presidency. N.Y., 1974. 189 p.
4. Приєшкіна О.В. Конституційний лад України та його роль у становленні та розвитку місцевого самоврядування : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2009. 499 с.
5. Шемшученко Ю. Юридичні підвалини парламентаризму в Україні. *Юридичний вісник України*. 2001. 1–7 берез.
6. Оніщук М.В. Доктрина оновленої Конституції України: реалії та перспективи. URL: <http://www.minjust.gov.ua/0/16966>
7. Система стримувань і противаг усфері державно-управлінських відносин: наук.-метод. рек. / авт. кол.: В.А. Ребкало, В.А. Шахов, Е.А. Афонін та ін.; за заг. ред. В.А. Ребкала, М.М. Логунової, В.А. Шахова. К.: НАДУ, 2008. 72 с.
8. Пеца Д.Д. Система стримувань і противаг як суспільний феномен державно-правового розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. Вип. 91. Ч. 1. С. 92–96. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.1.13>
9. Сало І.С. Механізми стримувань і противаг у політичних системах країн ЄС та в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 2 (11). С. 65–70.
10. Образцова В.В. Механізм стримувань та противаг у публічно-управлінських відносинах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 20. С. 107–112. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2018/23.pdf.

11. Коцкулич В.В. Роль незалежності судової влади в механізмі стримувань і противаг. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 390-391 URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/27447>.
12. Лемак О.В. Право на незалежний і безсторонній суд у контексті захисту прав людини й основоположних свобод. *Конституційно-правові академічні студії*. 2015. Вип. 1. С. 78–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/крас_2015_1_11.
13. Малишкіна Н.О. Судова влада в системі стримувань та противаг: гарантії функціонування і взаємодія з іншими гілками влади. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 143. С. 39–50. DOI: 10.21564/2414-990x.143.147311.
14. Куцин М. М. Судова влада в системі поділу влади у контексті її самостійності. *Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки*. 2006. Вип. 34. С. 153–159.
15. Громовчук М.В., Белов Д.М. Гуманізм як філософсько-правова категорія в умовах формування нової парадигми в праві. *Аналітично-порівняльне право*. № 3. 2022. С. 301–310. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/265072>
16. Данко В.Й., Белов Д.М. Правові позиції Конституційного Суду України: аналіз правової доктрини. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 73(5). 2022. С. 174–182. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/268768>.
17. Ремескова Ю.О. Судова влада в системі поділу влади: *монографія*. Харків: Право, 2014. 192 с.